

Biskup, Marian

Materiały do stosunków habsbursko-mazowieckich na przełomie XV-XVI w. w archiwach austriackich

Przegląd Historyczny 59/2, 272-279

1968

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

MARIAN BISKUP

Materiały do stosunków habsbursko-mazowieckich na przełomie XV—XVI w. w archiwach austriackich

Okres schyłkowych dziejów lennego księstwa mazowieckiego nie należy do lepiej opracowanych w naszej historiografii. Nie została też szczególnie zanalizowana kwestia polityki zewnętrznej książąt, szczególnie zaś Konrada III Rudego (1462—1503), odgrywającej ważką rolę nie tylko w stosunkach Mazowsza z Koroną (zwłaszcza w czasach Jana Olbrachta lub Aleksandra Jagiellończyka), lecz także z Prusami Krzyżackimi i Moskwą oraz królem rzymskim Maksymilianem I. Ten ostatni problem, wiążący się ściśle z całokształtem polityki habsburskiej, zainicjowanej po r. 1490, został ogólnie naszkicowany przez P. Oberländera w oparciu o krzyżackie zasoby b. archiwum królewskiego¹. Nieco danych dla początku XVI w. przyniosła publikacja Fr. Papée'ego, oparta o materiały Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie².

Zagadnienie to jest jednak poważniejsze, wymagające pogłębienia bazy źródłowej i uwzględnienia szerszych aspektów badawczych. Polityka habsburska wobec Mazowsza była jedynie fragmentem szeroko zakrojonej antypolskiej i antyjagiellońskiej polityki Maksymiliana I, wywołanej dążeniem do zawładnięcia Czechami i Węgry³. Obok sprawy Prus Krzyżackich — wiążącej się z nieuznawaniem traktatu toruńskiego 1466 r. — i Prus Królewskich, w szczególności zaś Gdańska i Elbląga oraz Warmii, król rzymski posługuje się kwestią Mazowsza, nie tylko aby osłabić spójność państwa polskiego, ale i usadowić się, choćby pośrednio, na tym obszarze. W dążeniach tych jest popierany przez odśrodkową politykę niektórych władców mazowieckich, w szczególności zaś Konrada Rudego, a także wdowę po nim — ks. Annę z domu Radziwiłłównę (regentkę w latach 1504—1518), usiłujących ratować samodzielność księstwa między innymi w oparciu o pomoc czy protekcję habsburską.

Nie podejmując już teraz bliższego przedstawienia tej złożonej kwestii pragniemy wskazać na niektóre nowe materiały źródłowe, lepiej i wyraźniej ją naświetlające, a znajdujące się w archiwaliach habsburskich, prze-

¹ P. Oberländer, *Hochmeister Friedrich von Sachsen (1498—1510)* cz. 1, Magdeburg 1914, s. 57 n. Por. także Fr. Papée, *Jan Olbracht*, Kraków 1936, s. 93, 200—201; tenże, *Aleksander Jagiellończyk*, Kraków 1949, s. 42, 79; Wł. Podciecha, *Geneza holdu pruskiego*, Gdynia 1937, s. 13—15.

² *Akta Aleksandra*, wyd. Fr. Papée, Kraków 1927, nr 94, 124, 151, 165.

³ Por. H. Ulmann, *Kaiser Maximilian I* t. II, Stuttgart 1891, s. 510 n.; K. Górski, M. Biskup, *Położenie i sytuacja międzynarodowa Polski w II połowie XV w.*, [w:] *VIII Powszechny Zjazd Historyków Polskich* t. I, Warszawa 1960, s. 24; ostatnio K. Baczkowski, *Cesarstwo a kwestia uznania warunków pokoju toruńskiego z 1466 roku na przełomie XV i XVI wieku*, „Małopolskie Studia Historyczne” t. IX, 1966, z. 3/4, s. 23 n.

chowywanych w Wiedniu i Innsbrucku. Dwa najważniejsze — zdaniem naszym — przekazy publikujemy w aneksie.

W wiedeńskim Haus-, Hof- und Staatsarchiv znajduje się w dziale „Urkunden” niedatowana bliżej instrukcja Maksymiliana dla poselstwa, które ma się udać do księcia mazowieckiego (por. aneks 1). Przyjmowana dotąd przybliżona datacja na r. 1494 (na który to rok wskazuje późniejsza notatka na odwrocie przekazu), została uściślona przez H. Wiesfleckera na wiosnę 1495 r.⁴, ściślej zaś po zawarciu Świętej Ligi w Wenecji 31 marca 1495, o którym to fakcie mowa już w tekście źródła. Osoby posłów habsburskich: Jakuba Zeckla (*alias* Zokela), doradcy i Jana Falckena (*alias* Falcone), sekretarza królewskiego, są potwierdzone w źródłach z początku i połowy lat czterdziestych⁵.

Z instrukcji wynika, że Maksymilian już wcześniej wysłał na Mazowsze posła, który z powodu choroby dotarł tylko do Krakowa i zawrócił. Obecnie poselstwo zostaje wysłane także z inicjatywy Maksymiliana, w ramach jego sondaży polityczno-dyplomatycznych, prowadzonych nie tylko na Zachodzie (Hiszpania), ale i Wschodzie Europy⁶, do księcia mazowieckiego, tj. niewątpliwie do Konrada III (brat jego ks. Janusz II płocki zmarł 16 lutego 1495). Celem poselstwa było nawiązanie kontaktów dyplomatycznych z powołaniem się na — dość odległą — wspólnotę krwi Habsburgów z Piastami mazowieckimi (przez ks. Cymbarkę, żonę Habsburga ks. Ernesta Żelaznego w latach 1412—1424, babkę Maksymiliana i stryjeczną siostrę dziada ks. Konrada III⁷). Nie zabrakło też w instrukcji przypomnienia o wspólnych, zwycięskich akcjach bojowych przodków księcia i władców Cesarstwa w czasach Ottonów!

Posłowie mieli najpierw poinformować księcia o konflikcie Maksymiliana i innych władców z Francją Karola VIII oraz o dążeniu króla rzymskiego do podjęcia walki z Turkami. Po tych ogólnych oświadczeniach wstępnych poselstwo złożyć winno dość niezwykłą propozycję: aby Konrad, rzekomo z uwagi na podeszły wiek (liczył wówczas około 50 lat) przekazał królowi rzymskiemu, jako prawowitemu dziedzicowi księstwo mazowieckie, które należy się jemu z tytułu prawa lennego (*iure feudi*) i jako przynależne do Świętego Cesarstwa Rzymskiego. Ma to uchronić je od przejęcia przez *alienas naciones* (tj. oczywiście Koronę Polską) i zapewnić mu dobrą opiekę. W przypadku wyrażenia zgody przez Konrada Maksymilian gotów był dosłać mu jednego z książąt niemieckich, który poznałby język i zwyczaje Mazowsza, aby mógł następnie po śmierci Konrada dobrze rządzić księstwem. Konrad miał też w potrzebie otrzymać pomoc zbrojną od króla rzymskiego, co najmniej w sile 10—14 tysięcy zbrojnych.

⁴ H. Wiesflecker, *Maximilian I und die habsburgisch-spanischen Heirats- und Bündnisverträge von 1495/96*, „Mitteilungen des Instituts f. österreichische Geschichtsforschung” t. LXVII, 1959, s. 18, przypis 11.

⁵ O Jakubie Zecklu por. F. Firnhaber, *Beiträge zur Geschichte Ungarns unter der Regierung Wladislaus III und Ludwig II (1490—1526)*, „Archiv f. österreichische Geschichte” t. III, 1849, s. 415; H. Wiesflecker, *Das erste Ungarnunternehmen Maximilians I und der Pressburger Vertrag (1490/91)*, „Südost-Forschungen” t. XVIII, 1959, s. 47 (1490 r.); Haus-, Hof-, und Staatsarchiv, Wien, Maximiliana, 8b/1, f. 57 (1504 r.). O Janie Falcken por. tamże, Maximiliana, 3b, f. 51 (1495 r.). Za informacje powyższe składam wyrazy serdecznego podziękowania prof. Hermannowi Wiesfleckerowi z Grazu.

⁶ H. Wiesflecker, *Maximilian I*, s. 18.

⁷ Wł. Dworkaczek, *Genealogia*, Warszawa 1959, tabl. 4.

Posłowie winni też w potrzebie odegrać rolę pośredników w ewentualnych sporach Konrada z „baronami i szlachtą księstwa” na tle przekazania jego królowi rzymskiemu i nie szczędzić obietnic pieniężnych. Przy okazji należało też przeprowadzić dokładny wywiad, aby poznać dobrze ludzi i środowisko mazowieckie, nie wyłączając i złóż kopalni, które miano akuratanie spisać.

Sens poselstwa Maksymiliana jest więc jasny: miała to być śmiała próba poddania pod wpływ habsburski i Rzeszy księstwa mazowieckiego, przy czym król rzymski nie zamierzał rezygnować z materialnych korzyści dla swego — zbyt często pustego — skarbu. Maksymilian nie szczędził przy tym frazeologii i wysuwania pozbawionych podstaw prawnych roszczeń do Mazowsza, jakoby części Cesarstwa.

Nasuwa się jednak pytanie, czy istotnie poselstwo habsburskie dotarło w 1495 r. do Konrada i czy uzyskało od niego obietnice w sprawie sukcesji? Źródła nie dają nam wyjaśnienia w tej mierze. Wiadomo tylko, że poselstwo Maksymiliana do Konrada — przy pomocy urzędników Prus Krzyżackich — dotarło na pewno w połowie września 1498 r. Przedłożyło mu ono propozycję oddania się w opiekę króla rzymskiego, jako swego zwierzchnika, w związku z uciskiem doznawanym od Polski (tj. po sprawie niedawnego przejęcia księstwa płockiego przez Konrada w r. 1495 i po ściślejszym uzależnieniu go od Polski) oraz podjęcia wspólnej akcji przeciw niej. Sprawy te były także omawiane na sejmie Rzeszy w Augsburgu w 1500 r. przy udziale posła mazowieckiego Andrzeja Słomińskiego, przy czym Maksymilian proponował też małżeństwo księcia Rzeszy z córką Konrada⁸. Zważywszy, iż w 1495 r. książę Konrad nie posiadał jeszcze potomstwa, uznać można, że propozycje zawarte w omówionej wyżej, pierwszej instrukcji poselskiej odpowiadały ówczesnej sytuacji władcy mazowieckiego. Uległa ona zmianie w 1498 r., zachowując jednak swój główny sens: traktowanie Mazowsza jako lenna Cesarstwa oraz próbę przejęcia jego przez Maksymiliana. W każdym też przypadku — nawet gdyby odrzucić fakt realizacji poselstwa w 1495 r. — dane instrukcji z tego roku i poselstwa z 1498 r. dowodzą niezbieżności inicjatywy dyplomatycznej wobec Mazowsza, wychodzącej z kręgu Habsburgów, padającej na podatny grunt. Dowodem tego jest wyraźnie antypolska polityka Konrada III poprzez zbliżenie się do Cesarstwa i Prus Krzyżackich, realizowana aż do śmierci jego w 1503 r.

* *

*

W Landesregierungsarchiv w Innsbrucku w dziale „Urkunden” znajdują się 4 pozycje dotyczące dalszego etapu stosunków mazowiecko-habsburskich, a mianowicie początkowego okresu regencji ks. Anny z lat 1505—1509. Przekazy te, stanowiące oryginały listów ks. Anny do Maksymiliana, nieznane dotąd zupełnie, rzucają przede wszystkim światło na sprawę przejęcia księstwa mazowieckiego przez synów Konrada w 1504 r. oraz na wpływ Maksymiliana na opozycyjną wobec Korony postawę księżny-regentki. Najpoważniejsze znaczenie posiada pierwszy chronologicznie, obszerniejszy list (nr 8311), pisany z Warszawy 5 stycznia 1505 (por. aneks

⁸ P. Oberländer, op. cit., s. 57, 88; E. Maleczyńska, *Książęce lenno mazowieckie 1351—1526*, Lwów 1929, s. 61; por. też E. Joachim, W. Hubatsch, *Regesta historico-diplomatica Ordinis S. Mariae Theutonicorum*, pars I, vol. 2, Göttingen 1950, nr 18046.

2). List ten jest szczególnie cenny, gdyż zawiera autentyczną relację strony mazowieckiej o pertraktacjach w sprawie spadku po Konradzie III, prowadzonych przez nią w latach 1503—1504 z Aleksandrem Jagiellończykiem i jego otoczeniem. Jak wiadomo, zakończone one zostały zawarciem układu piotrkowskiego z 14 marca 1504, oddającego większość ziem Księstwa jako lenno dwóm małoletnim synom Konrada i Anny — Stanisławowi i Januszowi, wyjątkowo z prawem dziedziczenia brata po bracie⁹. Wiadomo też, że księżna w akcji swojej przeciw centralistycznym dążeniom Korony miała oparcie w szlachcie mazowieckiej, zyskała też interwencję dyplomatyczną Władysława czesko-węgierskiego¹⁰. Z listu ks. Anny wynika jednak, że posiadała ona także poparcie króla rzymskiego, utrzymując z nim stały kontakt. Utwierdzał on ją listownie w oporze przeciw dążnościom strony polskiej. Uderza też przytoczenie w liście zawyżonej sumy 41 000 florenów węgierskich, które księżna miała wpłacić Koronie, chociaż oficjalny kwit królewski z 1505 r. podaje tylko 30 000¹¹. Z listu przebija przy tym obawa, że strona polska działająca — zdaniem Anny — bezprawnie, nie zechce dotrzymać układu o przekazaniu lenna synom po dojściu ich do pełnoletności; dlatego też apeluje do Maksymiliana o pomoc i radę w razie potrzeby. Król rzymski istotnie zamierzał nadal zachowywać wpływ na sprawy mazowieckie, obiecując uprzednio księżnej wydanie jednej z jej córek za księcia Rzeszy. Zauważyć należy na marginesie, iż list ks. Anny pozwala na ustalenie dokładniejszej daty urodzin obu jej córek (Zofii — w r. 1498 i Anny — w r. 1499). Maksymilian wykorzystywał zresztą sytuację, polecając księżnej swego protegowanego — duchownego Udalryka z Warszawy — na jedno z beneficjów kościelnych. W całości listu uderza wyraźny ton uniżoności ks. Anny wobec króla rzymskiego oraz rozgoryczenie na postępowanie strony polskiej wobec jej synów.

W kolejnym liście (nr 8312) — pisanym z Warszawy 20 marca 1505 — księżna prosi Maksymiliana, aby przeciwdziałał u papieża akcji kilku dworzan z Warszawy, którzy samowolnie starają się o beneficja przy kolegiacie św. Jana¹². Przyrzeka w zamian wdzięczność wraz z synami dla króla rzymskiego *tanquam patrono et tutori nostro*.

Zaabsorbowanie Maksymiliana sprawami polityki włoskiej w latach następnych spowodowało zmniejszenie się jego zainteresowania kwestią Mazowsza, uregulowaną zresztą przez szybką akcję strony polskiej. Budziło to widoczny niepokój księżny Anny i znalazło swój wyraz w liście z Warszawy z 16 listopada 1507 (nr 8314). Żali się w nim na osłabienie kontaktów oraz brak wiadomości i prosi, aby król rzymski nie zapomniał o niej i jej dzieciach, a w potrzebie okazał się ich „obrońcą i patronem”¹³.

⁹ KMazL, nr 276; reg. Akta Aleksandra, nr 237.

¹⁰ E. Maleczyńska, op. cit., s. 64.

¹¹ *Matricularum Regni Poloniae Summaria* t. III, nr 2520.

¹² Landesregierungsarchiv, Innsbruck, Urkunden, I, nr 8312: *provisiones novas ac inusitatas cum derogacione iuris patronatus nostri et puerorum nostrorum*.

¹³ Tamże, I, nr 8314: *Triste autem mihi est signanter tam longa locorum distantia segregate una cum prole mea sanguine Mtatis Vestre Sacre neque ex literis Mtatis Vestre neque fama aliqua constanti valitudinis eius esse non consciam. Et interea actionum suarum participem, pro quibus, utinam ex sententia Mtati Vestre procederent, Omnipotentem Deum exoro, Vtatem autem Vestram Sacram enixius oro, ut mei ac prolis mee non obliviscatur, verum clementia sua prosequatur [...] se defensorum et patronum egregium prestat.*

Ostatni list (nr 8315) — z Kamieńca 18 października 1509 — skierowany już do Maksymiliana jako cesarza, a zarazem *domino et protectori nostro colendissimo*, stanowi upoważnienie dla posła, doktora dekretów Stanisława ze Strzelcza, kanonika płockiego i poznańskiego, a zarazem kapełana książęcego. Ma on przedstawić cesarzowi szereg spraw i próśb książęcej. Dowodzi to wytrwałego dążenia Anny do utrzymania kontaktów z dworem habsburskim i zapewnienia sobie oparcia w ewentualnym konflikcie z Koroną.

Na tym kończą się materiały innsbruckie dotyczące kontaktów mazowiecko-habsburskich. Sądzić można, że choć w sposób ułamkowy pozwalają one lepiej zrozumieć zarówno rolę Mazowsza dla Maksymiliana I — jako pionka w wielkiej rozgrywce politycznej z Jagiellonami, a także podłoże upartych dążeń separatystycznych ostatnich władców mazowieckich, usiłujących opierać się przy pomocy obcych czynników z Habsburgami na czele unifikacyjnym dążeniom Korony.

1. INSTRUKCJA MAKSYMILIANA I, KRÓLA RZYMSKIEGO, DLA JAKUBA ZECKLA, DORADCY, I JANA FALCKENA, SEKREটারZA, WYŚŁANYCH DO KSIĘCIA MAZOWIECKIEGO [KONRADA III] W SPRAWIE POMOCY W WALCE Z TURKAMI ORAZ PRZEKAZANIA MAZOWSZA KRÓLOWI RZYMSKIEMU.

Kopia: Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Urkunden. Składka 4-kartkowa, s. 1—8, z których tylko pięć pierwszych zapisane. Na odwrocie s. 8 ręką XVI w.: „Instruction zum Herzogen von der Maas 1494 Polan”.

[po 31 marca 1495]

[s. 1] Instructio ad Illustrissimum Masovie Ducem pro magnifico domino Iacobo Zokel consiliario et Iohanne Falcone secretario Serenissimi Domini Romanorum Regis et oratoribus ad eundem Ducem mitten[dis].

Primo prefati oratores exponent diligenter mirificam^a benivolenciam, qua Sacre D[ominationis] Romanorum Rex Ducem ipsum carissimum sibi consanguineum complectitur salutabuntque eundem sicut conveniens et dignum est regio nomine, prout oratorum ipsorum prudentia supplere largius poterit. Item^b exponent qualiter ipse Dominus Romanorum Rex intellecto sepius statu et condicione Dominii sui et quoniam modo vicinorum stimulis, qui undique infesti circumiacent, sepenumero vexetur, non potuit non vehementer perturbari et detrimento consanguinei sui, quod proprium semper existimavit, maximopere condoluit affuissetque [ss] leto animo auxilio indemnitatis eius. Si aliquando ab eodem admonitus aut edoctus fuisset, quam in re prodesse rebus suis valeret eoque animi sui tenore ipse Dominus Romanorum Rex semper persistet [ss]. Non enim ignarus est et antiquus ac mutus [ss] necessitudinis et insolubilis propinquitatis ac sanguinis vinculi claraque ad hunc diem fama apud ipsum Dominum Regem permanet, qualiter progenitores Ducis ipsius tempore divorum Ottonum Cesarum una cum Saxonibus ac aliis compluribus Germanie populis contra vindelicos tunc Sacri Romani Imperii rebelles strenue pugnaverint innumerosque reportarint de hostibus triumphos.

Item quod superioribus de causis Rex ipse miserat elapsis annis oratorem unum ad Ducem prefatum, qui adversa valetudine in itinere correptus non potuit ad eun-

^a Skreślone: diligenciam.

^b Na marginesie znaczek, podobnie jak i przy dalszych ustępach.

dem pervenire, sed ex Cracovia ad Regem reversus, quantum ibidem intellexerat, retulit Ducem ipsum bene valere statumque eius integrum ac incolumem conservare. Quod quidem ipsi Domino Regi fuit in primis gratum cupitque itidem hoc tempore de eo sentire, nichil enim sibi accidere potest iocundius.

[s. 2] Item quomodo ipse Dux etiam statum ac condicionem ipsius Domini Regis Romanorum intelligere possit, narrabunt ipsi oratores, quoniam pacto iam pluribus annis provocatus lacessitusque multis iniuriis ac molestacionibus per Regem Francie¹ nuper fuerit quietus, sed diutissimo et asperrimo bello cum eodem hactenus dissenserit sepiusque eum resistendo viriliter fuderit. Et nunc denuo ipse Francie Rex contra Imperii Romanorum iura arma movens bellum redintegraverit ipseque Serenissimus Romanorum Rex cum maximo exercitu una cum Summo Pontifice² et aliis quibusdam potentatibus ita obviaverit, ut conatus eius penitus a lesione Imperii averterit speretque brevi huic bello se finem impositurum. Declarabuntque oratores circa hec negocia particularius ea omnia, que ex istis discordiis acciderunt et quas iniurias ac molestias Dominus Romanorum Rex a Rege Francie susceperit, sicut ipsi de omnibus abunde instructi sunt.

Item, quod tandem sopitis bellis Christianorum principum decrevit ipse Dominus Romanorum Rex auxiliantibus ceteris Christianis principibus contra perfidissimos Thurcos bellum movere et eo animo proseguere, ut et opes et vires suas omnes applicare non dubitet, ubi etiam confidit Serenissimos Hungarie, Bohemie Polonieque Reges pro sui officii debito ac pro catholice fidei defensione^c non defuturos adeo ut summa[m] spem conceperit^c tot validis auxiliatoribus non tantum hostes ipsos christiani nominis impugnare, sed penitus etiam Deo optimo maximo adiuvante, delectere et eradicare, quo de cetero dominicus grex lupos istos rapaces non formidet.

[s. 3] Secunda instructio.

Item quod cum ipse Rex intelligat prefatum illustrissimum Dominum Ducem iam provecti esse etatis senioque satis confectum et, sicuti omnes mortales sumus neque certus sit finis noster, multa eveniant [s] condicioni humane, que minus prestiri ab hominibus possunt, hortabuntur ipsi oratores Excellenciam Eius, ut pro dignitate ac comodo Domini sui consulens ipsi Domino Regi tamquam vero et legitimo heredi Ducatum suum, qui iure feudi ad eum et Sacrum Romanum Imperium pertinet, commendare ac legare velit, is enim suis ac Sacri Romani Imperii viribus et auctoritate tutari ac protegere taliter ipsum Dominium studebit, ne ad alienas nationes, quod aliquin valde pertimescendum est, imposterum deveniat. Non enim vereatur ipse Dux dominum Regem prefatum terras ac populos dicionis sue ita benigne, ita paterne ac recte gubernaturum, ut tota eius regionis Respublica imposterum Ducis ipsius dispositionem approbatura et summis laudibus decoratura sit^d.

[s. 4] Item si ita statuerit annueritque ipse Dominus Dux regratas [s] aliquem ex Germanie Principibus Sibi ac Duci ipsi sanguine coniunctum illac destinabit, ut apud eum maneat et illi in omnibus nomine dicti Domini Regis assistat linguamque ac mores regionis edoceatur, ut ipso Duce vita functo is ad manus regias Ducatum suscipere[t] et ad eum tamquam verum heredem transferre[t], ne aliquis alienigena et ignotus manus in eum iniciat. Et si opus est eidem Duci et^e interea decem aut 14 000 armatorum pro protectione contra sibi adversantes hostes indigeret, ipse

^c—c Wstawka na marginesie.

^d Reszta s. 3 pusta.

^e Nadpisane.

¹ Karol VIII, król francuski (1484—1498).

² Aleksander VI, papież (1492—1503). Mowa o zawarciu Świętej Ligi (papieża, Hiszpanii, Maksymiliana, Wenecji i Mediolanu) z 31 marca 1495 w Wenecji, przeciw Karolowi VIII.

dominus Rex totis viribus et summa diligencia eosdem in auxilium eius destinare non postponet.

Item si qua divisio aut dissensiones inter barones et nobiles Ducatus et regionis eius notarentur, ipsi oratores pollicitacionibus, quibus magis convenire cuique debebunt, animos eorum alliciant et aliis summam quampiam pecuniarum aliis reddituum et proventuum porciones, ut ad unionem et ad Regis ipsius propositum deduci possint, non dubitent promittere, dummodo redundet id in patris illius commodum et conservacionem¹.

[s. 5] Item accurate et diligenter oratores ipsi regionis qualitatem, hominum mores, animos et bellicositatem civitatum et castrorum situm, condicionem et redditus monciumque, fluviorum et si que minere ibi sunt, perscrutari et considerare studeant, quanto poterint solercius.

Item Regem ipsum cum primum illic ea omnia illic curaverint cerciorem per duos subito nuncios reddere velint et si alterum ipsorum casus aliquis illuc pervenire non sineret, nichilominus alter de negociis omnibus instructus mittatur seque pro rerum et temporum condicione ita habeant oratores prefati, ut nichil pretermittant, quod [s] circa predicta negocia necessaria videantur [s], quod quidem Regia Mtas prudentie illorum permisit g.

2. ANNA, KSIĘŻNA MAZOWIECKA, DONOSI MAKSYMILIANOWI I, KRÓLOWI RZYMSKIEMU I WĘGIERSKIEMU, O NIESPRAWIEDLIWYM DLA JEJ SYNÓW UREGULOWANIU SPRAWY DZIEDZICZENIA KSIĘSTWA MAZOWIECKIEGO PO ŚMIERCI KS. KONRADA III PRZEZ PANÓW POLSKICH I PROSI O POMOC ORAZ OPIEKĘ, TAKŻE NAD JEJ DWOMA CORKAMI. CHĘTNIE POPRZECZ UDALRYKA Z WARSZAWY, PROTEGOWANEGO PRZEZ MAKSYMILIANA NA BENEFICJUM KOŚCIELNE.

Or.: *Landesregierungsarchiv, Innsbruck, Urkunden, I, nr 8311. Dokument papierowy, nieco uszkodzony na zagięciach, 31 × 37 cm. Na odwrocie adres i późniejsze notatki archiwalne. U dołu ślady pieczęci w czerwonym wosku o średnicy 32 mm.*

Warszawa, 5 stycznia 1505

Serenissime Princeps et Domine, Domine clementissime. Iam dudum summe desiderabam Mtati Vestre Sacre ea, que mecum iam inde et post miserabilem mortem illustrissimi Principis, Domini Ducis olim Conradi, mariti mei¹ atque cum natis meis pupillis acta sunt, litteris significare, pro Ducatibus potissimum Mazovie, quos mihi et liberis meis preter ius et phas Serenissimus Dominus Rex² et consilarii Polonorum adimere conabantur, nisi me intentissima expectatio oratorum Mtatis Vestre Sacre, quos mittendos Poloniam et deinde Mazoviam litteris suis Mtas Vestra insinuaverat, continuisset. Quippe tot et tantis turbationibus, difficultatibus et calamitatibus ab ea parte cum meis liberis circumsepta melius et conducibilius cum eisdem oratoribus super eiusmodi rebus coram conferre arbitrabar, quam eas litteris committere. At nunc verita, ne negligencie vicio insinulari, neu observancie quicquam erga Mtatem Vestram Sacram intermittere videri potero, opere precium censui (quandoquidem ea sors fortune negata est, ut coram disserere non licet), ut iam iam litterario modo ea, que mecum ac natis meis acta sunt, Mtati Vestre exponam. Itaque primum omnium habeo et ago gratias (cum pares nequeo), quantas maximas animus meus concipere potest, Mtati Vestre Sacre, quod tempore eo, quo tot malis orbitatis prime mee pene obruta eram, Mtas Vestra Sacra me scriptis suis visitare

¹ Reszta s. 4 pusta.

^g Reszta s. 5 oraz s. 6 i 7 puste.

¹ Konrad III Rudy, ks. mazowiecki, zmarł 28 października 1503.

² Aleksander Jagiellończyk, król polski (1501–1506).

spesque bonas subiicere dignata est. Preterea sciat Mtas Vestra, quod Ducatus, quos Illustrissimus Dominus maritus meus vita functus morte reliquit, solvendo ego cum pueris meis quadraginta et uno milibus florenorum Ungaricalium pro certis ratis et quorum iam partem solvi, obtinui ab eisdem Polonis sub tali feodo, quod nati mei, qui ex suis longe principibus maioribus ducibus Mazovie erant et sunt esseque iuste deberent veri et legitimi heredes, ad eosdem Ducatus unus post alium, si (quod omen Deus avertat ^a) alter e medio sublatus sit, succedere deberet ^b. His quidem mareor [s] non tamen, Serenissime Domine Rex, istud iure aut aliquo iusto debito vel propter excessum aliquem, sed ad importunam voluntatem et impetitionem dominorum Polonorum tantummodo Sacra Mtas Vestra factum esse putet. Quodquidem feodum et infeodationem sic inique in natos nostros provolutum, idem domini Poloni ad primos pubertatis et discretionis annos recognoscendum et alia faciendum medio certorum contractuum cum dominis consiliariis Ducatus Mazovie eisdem natis meis prorogarunt. Nunc igitur ut tum maxime opus erit auxilio Mtatis Vestre mihi et natis meis, ut ea debitum effectum attingant, decet equidem, Serenissime Domine Rex, ut cuius auctoritate totius Christiane religionis iusticia administratur, Mtatem Vestram Sacram vidue et pupillis, ymmo sanguini suo auxilio et consilio non deesse. Alios Ducatus Mazovie, quod temporibus retroactis reges Polonie pro se et ad Regnum usurparunt, hoc formidoloso et angusto tempore silencio preterii verita, ne, dum illorum memoriam refricarem, iacturam aliquam mihi et natis meis in derelictis post olim Dominum maritum ^c meum efficerem, in que [s] idem domini Poloni adeo procaciter oculos defigebant. Hec utrumque acta inique acta cum natis meis masculis sunt. Sunt mihi preterea due nate: una septuennis ³, altera sexennis ⁴; earum maior cura remordet. Rogo itaque vehementissime Mtatem Vestram Sacram, ut earum curam habeat bonique quiddam struat. Et quemadmodum mihi per notarium meum intimaverat, quod alteram earum, natu maiorem, matrimonio cuiusdam principis addicere conceperat, id enixe rogo, prosequatur et mihi litteris suis, quid in ea re geretur, significare dignetur. Ac[c]epi preterea litteras Mtatis Vestre, quibus pro certo adolescente Udalrico de civitate nostra Warschawa subdito, ut sibi de aliquo beneficio ecclesiastico providerem, agit ^d. Serenissime Domine Rex, nedum in ea re, sed in omnibus, que potero, ad mandata Mtatis Vestre Sacre, dummodo occasio se obtulerit, me paratissimam offero. Commendo me tandem et natos meos Mtati Vestre eam enixius obsecrans, ut nobis se tutorem, patronum ac defensorem exhibeat. Quam longe et feliciter valere desidero. Datum Varschowie quinta mensis Ianuarii anno Domini millesimo quingentesimo quinto.

Eiusdem Mtatis Vestre Sacre vidua deditissima ^e Anna dux Mazovie etc.^e

[Na odwrocie:]

Serenissimo Principi et Domino, Domino Maximiliano Divina favente clemencia Romanorum, Ungarorum, Croacie etc. Regi, Domino clementissimo.

^a Wyraz poprawiony.

^b Tekst nieco uszkodzony na trzy wyrazy na skutek zgięcia dokumentu.

^c Skreślone: nostrum.

^d Nadpisane.

^e—e Inną ręką, niewątpliwie podpis własny.

³ Zofia, córka Konrada III i Anny. Datę urodzenia jej dotąd przyjmowano na lata 1497—1498; urodziła się więc na pewno w 1498 r.

⁴ Anna, córka Konrada III i Anny. Datę urodzenia jej przyjmowano dotąd na lata 1498—1500; urodziła się więc na pewno w 1499 r.